

Date and Time: Friday, February 16, 2024 10:22:00 CET

Job Number: 217235235

Document (1)

1. [‘De ontdekking van Insulinde’ geeft een prettig ongefilterde kijk op Nederlands-Indië in de 19de eeuw](#)

Client/Matter: -None-

Search Terms: "ontdekking van insulinde"

Search Type: Natural Language

Narrowed by:

Content Type
News

Narrowed by
Timeline: Vorige 2 Jaren (Na februari 16, 2022)

'De ontdekking van Insulinde' geeft een prettig ongefilterde kijk op Nederlands-Indië in de 19de eeuw

De Volkskrant.nl

16 februari 2024 vrijdag 07:30 AM GMT

Copyright 2024 DPG Media B.V. All Rights Reserved

de Volkskrant

Length: 897 words

Byline: Nell Westerlaken

Body

Dat ook het koloniale denken vele schakeringen kende, bewijst neerlandicus Rick Honings in het fijn geschreven en mooi geïllustreerde <i>De ontdekking van Insulinde</i>. Hij laat niet alleen usual suspects aan het woord, maar ook vrouwen en kinderen.

'De Javaan wordt mishandeld!' Gewezen bestuursambtenaar Eduard Douwes Dekker, pseudoniem Multatuli, sprak klare taal over de Nederlandse rol in de Indische kolonie. De Javaanse bevolking ging gebukt onder een stelsel van 'misbruik van gezag, van roof en moord', en Nederland was 'een roofstaat aan de zee'. Zijn roman <i>Max Havelaar</i> leverde na verschijnen in 1860 een belangrijke bijdrage aan het publieke debat over koloniale uitwassen.

Toch was Douwes Dekker niet de eerste die de uitbuiting en onderdrukking van de inheemse bevolking aan de kaak stelde. Een paar decennia voor hem schreef de predikant Roorda van Eysinga over 'de gevloekte schraapzucht' van Nederlanders in Indië, die ertoe leidde dat de lokale regenten hun eigen bevolking uitbuiten om de kolonisator (financieel) van dienst te zijn. 'Dit land is een beter bewind waardig onder wijze wetten.'

Nog eerder, aan het begin van de 19de eeuw, had reisschrijver Jacob Haafner al gruwelijke koloniale excessen geconstateerd. Zo werd een slaaf levend gespietst met een ijzeren staaf die 'bij het fundament in, langs den rug, tusschen vel en vlees gestoken' werd. Zulke verschrikkingen zouden er volgens Haafner toe leiden dat de inheemsen hun 'blanke tirannen' uit Nederland ooit te grazen zouden nemen. Dit dan wel ten gunste van de kennelijk minder wrede Engelse kolonialen. Het perspectief van zelfbeschikking voor de inheemse bevolking was tijdens de hele 19de eeuw, ook onder verlichte denkers, vrijwel non-existent. Bij zowel bij de toe-eigening van de Oost als de veronderstelde morele superioriteit van Europeanen werden nauwelijks vraagtekens geplaatst.

Het zijn een paar van de stemmen uit <i>De ontdekking van Insulinde –</i><i> Op reis in Nederlands-Indië in de negentiende eeuw</i>. Neerlandicus Rick Honings (1984) bracht in het boek een verzameling reizigers bijeen die gedurende de 19de eeuw hun ervaringen in Nederlands-Indië op schrift stelden. Opmerkelijk is dat Honings behalve de usual suspects als ambtenaren, militairen, naturalisten, onderzoekers en zendelingen, ook reizigers aan het woord laat die indertijd geen functioneel gezag hadden in de samenleving, zoals vrouwen, kinderen en toeristen.

Hoe diep ingebed het koloniale wereldbeeld was, komt onder meer naar voren in de schrijfsels van een 9-jarig meisje. Na aankomst in de Oost, met haar ouders, verbaast ze zich over het overvloedige eten, terwijl ze de slavernij en de dwangarbeid in haar nieuwe omgeving voor lief lijkt te nemen.

'De ontdekking van Insulinde' geeft een prettig ongefilterde kijk op Nederlands-Indië in de 19de eeuw

Een 'tovertuin'

Waarover de 19de-eeuwse reizigers het vrijwel allemaal hartstochtelijk eens waren: de exotische natuur van het tropische buitengewest was ondanks de gevaren en ongemakken, van insecten tot kannibalen, een paradijselijke 'tovertuin'. Waarin ze ook redelijk eensgezind waren: aan de inheemse bevolking viel veel te verbeteren, en dat was uiteraard een taak voor de 'beschaafde' Europeanen. Zagen sommigen de inheemsen als wrede wezens behept met het 'luiheidsvirus', anderen beschreven een soort edele wilden die alleen maar bijgespijkerd hoefden te worden om te kunnen toetreden tot de Europese beschaving.

De wijze waarop die beschaving gerealiseerd zou moeten worden, was een tweede. Zendingen, de Bijbel onder de arm, voelden een morele plicht de bevolking te 'genezen' met een flinke dosis christelijkheid. Anderen kozen een meer natuurwetenschappelijke benadering, de Javaanse mens werd door hen gezien als onderdeel van de ongerepte natuur. Militairen, schrijft Honings, zagen zichzelf graag als vredesbrengers in plaats van gewelddadige onderdrukkers. Het beeld dat ze gaven van een wrede en bloeddorstige inheemse bevolking gold als legitimatie van hun eigen brute acties.

Superioriteitsgevoel

In veel verslagen zit een opvallende tegenstrijdigheid, constateert de auteur. De Europeaan kwam, naar diens eigen idee, civilisatie en vooruitgang brengen in de onderontwikkelde tropen. Tegelijk liet hij zijn Verlichtingsidealen thuis, en waren wreedheid en lijfstraffen aan de orde van de dag. Bovendien waren de observaties sterk ingekleurd door de persoonlijke achtergrond van de auteur. Velen voelden zich superieur aan de bevolking, soms (ook) aan landgenoten. De avonturier Johannes Oliver zag vooral decadente, luie, drinkende Nederlandse ambtenaren. In plaats van een deugdelijke dienstmeid 'hielden ze er een half dozijn slavenmeisjes op na zonder wie ze nog geen sok konden aantrekken'.

Door de chronologische opzet van het fijn geschreven en mooi geïllustreerde <i>De **ontdekking van Insulinde**</i> wordt de lezer hink-stap-sprong meegenomen door de koloniale ontwikkeling in de 19de eeuw, van de VOC-tijd, via het door Multatuli gehekelde cultuurstelsel, naar het langzaam groeiende inzicht dat een meer humane politiek nodig was. Honings onthoudt zich van een waardeoordeel over het koloniale denken van de verschillende schrijvers, wat een prettig ongefilterde kijk oplevert. Door de brede keuze van reizigers laat hij zien dat de <i>colonial gaze</i> vele schakeringen kende. Dat kan bijdragen aan de nuance in het hedendaagse debat over het (post)koloniale denken, waarin zwart en wit weleens de enige kleuren lijken.

Classification

Language: DUTCH; NEDERLANDS

Publication-Type: Web Publicatie

Subject: Writers (96%); Children, Adolescents + Teens (86%); Slavery (85%); Civil Services (73%); Armed Forces (73%); Women (73%); Society, Social Assistance + Lifestyle (73%)

Load-Date: February 16, 2024